

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

„Οι Ευρωπαίοι πρέπει να αναπτύξουν νέους μηχανισμούς, διαφορετικούς από τις απαξιωμένες τρόικες.

„Όταν οι λέξεις «κέρδος» και «επιχειρηματικότητα» θεωρούνται βρόμικες, τότε υπάρχει μια πολιτιστική αναντιστοιχία με το διεθνές οικονομικό σύστημα στο οποίο η Ελλάδα ανήκει εθελοντικά.

Kevin Featherstone

Ο καθηγητής Σύγχρονων Ελληνικών Σπουδών & Ευρωπαϊκής Πολιτικής στο LSE μιλάει στη «Ν»

Στον Βασίλη Κωστούλα
vkost@naftemporiki.gr

Φόβος και όχι λατρεία για την Ευρώπη της ανεργίας

Η Ελλάδα δεν ήταν έτοιμη να υιοθετήσει το ευρώ, όπως δεν ήταν και η πλειονότητα της Ευρωζώνης. Ωστόσο, μια ενιαία αγορά χρειάζεται ένα ενιαίο νόμισμα, ειδάλλως αφαιρούνται τα πλεονεκτήματα της ευρύτερης αγοράς. Μία από τις αποτυχίες της τρόικας ήταν ότι αμέλησε την επιτακτική ανάγκη ενδυνάμωσης των μεταρρυθμιστών για τη δημιουργία μιας νέας κοινωνικής συμμαχίας. Η τρόικα κατέστρεψε πολιτικές καριέρες.

«Όταν οι λέξεις “κέρδος” και “επιχειρηματικότητα” θεωρούνται βρόμικες, τότε υπάρχει μια πολιτιστική αναντιστοιχία με το διεθνές οικονομικό σύστημα στο οποίο η Ελλάδα ανήκει εθελοντικά», παρατηρεί μιλώντας στη «Ν» ο κ. Kevin Featherstone, καθηγητής Σύγχρονων Ελληνικών Σπουδών & Ευρωπαϊκής Πολιτικής, στο London School of Economics and Political Science. Ο ίδιος χαρακτηρίζει «τραγωδία» το γεγονός ότι οι μεταρρυθμιστικές φωνές στην Ελλάδα παραγκωνίζονται «προς όφελος του λαϊκισμού» και αναλύει ευρύτερα τα θεσμικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά της ευρωπαϊκής κρίσης.

Είναι η σύγκλιση που φέρνει την ένωση ή η ένωση που φέρνει τη σύγκλιση; Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, πώς αξιολογείτε το εγχείρημα της Ε.Ε. έως σήμερα;

«Η Ευρώπη μπορεί να οικοδομηθεί μόνο πάνω στη σύγκλιση, αλλά η σύγκλιση χρειάζεται την Ευρώπη για να τη φέρει σε πέρας. Πιστεύω στην παράδοση της δημιουργίας θεσμών -με τις κατάλληλες αρμοδιότητες και πόρους- για την αλλαγή στάσεων και συμπεριφορών. Δεν μπορούμε να βασιστούμε στην αλλαγή των δυνάμεων της αγοράς ή των διακριτών εθνικών κουλτούρων χωρίς τα κίνητρα και την ηγεσία που μπορούν να προέλθουν από τη θέσπιση ενός νέου θεσμικού πλαισίου και χρονοδιαγράμματος. Βέβαια, η Ευρώπη δεν μπορεί να κινηθεί πολύ πιο μπροστά από την κοινή γνώμη: δεν μπορεί να αποτελέσει ένα ελίτ εγχείρημα του παρελθόντος. Μια Ευρώπη που οδηγεί τη σύγκλιση στηρίζεται επίσης σε μια κοινή πολιτική βούληση, στην πεποίθηση ότι σκοπός της είναι μια ένωση της αλληλεγγύης. Δυστυχώς, σε μεγάλο βαθμό, αυτό απουσιάζει σήμερα. Το να λέει κανείς ότι “η Ελλάδα βρίσκεται σε πόλεμο με τη Γερμανία” προς το παρόν εξυπηρετεί μόνο τα λαϊκιστικά συμφέροντα. Την ίδια ώρα, το να λέει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ότι οι πολιτικές δεν αλλάζουν μόνο και μόνο εξαιτίας μιας εκλογικής διαδικασίας είναι εξίσου ανησυχητικό. Η Ευρώπη δεν μπορεί να πάρει ξανά μπρος προτού βρει ένα νέο αφήγημα το οποίο θα μπορούν να μοιράζονται οι πολίτες». **Εκτιμάτε ότι η Ελλάδα ήταν έτοιμη να γίνει μέλος της Ευρωζώνης το 2001; Ορισμένοι αναλυτές εκφοβίζουν αμφιβολίες.**

«Με μια αυστηρή ανάγνωση των αρχικών κριτηρίων σύγκλισης του Μάαστριχτ, όχι, δεν ήταν. Ωστόσο, με βάση τα ίδια κριτήρια δεν ήταν επίσης έτοιμη η πλειονότητα των χωρών της Ε.Ε. Και, φυσικά, οι πρώτες χώρες που παραβίασαν τους κανόνες του Μάαστριχτ ήταν η Γερμανία και η Γαλλία. Αλλά υπάρχει ακόμη μια ερώτηση εδώ: αν η Ευρωζώνη θα ήταν καλύτερα χωρισμένη σε βόρειο και νότιο νομισματικό μπλοκ. Το εγχείρημα παραμένει: μια ενιαία αγορά χρειάζεται ένα ενιαίο νόμισμα, αλλιώς θα υπάρχουν εσωτερικά εμπόδια τα οποία θα αφαιρούν τα πλεονεκτήματα μιας ευρύτερης αγοράς».

Πώς αξιολογείτε την ανταπαράθεση ανάμεσα στη νέα ελληνική κυβέρνηση και τον πυρήνα της Ευρωζώνης;

«Τίποτα δεν αποτελεί έκπληξη στη μέχρι στιγμής αντίδραση της Ευρωζώνης απέναντι στη νέα ελληνική κυβέρνηση. Οι φιλόδοξες υποσχέσεις μπορούν να χρησιμεύουν μόνο για βραχυπρόθεσμη εγχώρια χρήση. Σίγουρα αναγνωρίζω ότι η μετατόπιση μακριά από την εμμονή με την “ordo-liberal” οικονομική πειθαρχία είναι απαραίτητη προς το συμφέρον του συνόλου της Ευρώπης, αλλά αυτό θα είναι μια βήμα προς βήμα μάχη, όχι μια μάχη για το 2015. Σε κάθε περίπτωση, μια νέα οικονομική ρύθμιση δεν θα πρέπει να επισκιάζει το παράλληλο ουσιαστικό πρόγραμμα των σημαντικών μεταρρυθμίσε-

ων, από την πλευρά της προσφοράς, στην Ελλάδα. Αυτό δεν θα εφαρμοστεί στην Ελλάδα χωρίς έναν ευρωπαϊκό φραγμό τον οποίο απαιτεί μια αντίστοιχη ενέργεια. Ο προηγούμενος μηχανισμός και η στρατηγική της τρόικας ήταν πολύ δυσλειτουργικά, αλλά θα χρειαστεί κάποια αντικατάσταση του προηγούμενου καθεστώτος για την υποστήριξη των μεταρρυθμίσεων».

Πού εντοπίζετε τις ρίζες της σημερινής κρίσης στην Ελλάδα; Και τι πιστεύετε ότι η Ελλάδα πραγματικά χρειάζεται σήμερα;

«Οι ρίζες είναι συστημικές και εκτείνονται πέρα από τις παρελθοντικές ευθύνες οποιουδήποτε κόμματος ή ηγέτη. Τα υψηλά επίπεδα του δημόσιου χρέους σε καλούς οικονομικούς καιρούς αντανακλούν μια συστημική δυστοκία θεσμικού και πολιτιστικού χαρακτήρα. Η τραγωδία είναι ότι τόσο πολλοί άνθρωποι στην κοινωνία αναγνωρίζουν την ανάγκη να διορθωθούν αυτές οι θεσμικές αδυναμίες, αλλά η φωνή τους έχει αποκλειστεί από τη δημόσια συζήτηση, προς όφελος του λαϊκισμού».

Πόσο σημαντική είναι η πράξη η παράμετρος της κουλτούρας ενός λαού στο πλαίσιο μιας μεταρρυθμιστικής προσπάθειας;

«Όταν οι λέξεις “κέρδος” και “επιχειρηματικότητα” θεωρούνται βρόμικες, τότε υπάρχει μια πολιτιστική αναντιστοιχία με το διεθνές οικονομικό σύστημα στο οποίο η Ελλάδα ανήκει εθελοντικά. Θα χρειαστεί να περάσουν γενιές για μια πολιτιστική αλλαγή, αλλά η αρχή μπορεί να γίνει αφενός με τη θεσμική μεταρρύθμιση η οποία θα δώσει προτεραιότητα στη διαφάνεια και την αξιοκρατία, αφετέρου με μια σοβαρή συζήτηση για τη χαρτογράφηση του μελλοντικού μοντέλου ανάπτυξης. Μια από τις αποτυχίες της στρατηγικής της τρόικας ήταν ότι αμέλησε την επιτακτική ανάγκη ενδυνάμωσης των μεταρρυθμιστών ώστε να βοηθήσει στη δημιουργία μιας νέας κοινωνικής συμμαχίας. Πράγματι, η Ευρώπη και η τρόικα πρακτικά κατέστρεψαν πολιτικές καριέρες».

Πότε εφαρμόζονται πιο αποτελεσματικά σημαντικές διαρθρωτικές αλλαγές; Σε περιόδους ανάπτυξης ή σε περιόδους ύφεσης; Είναι η κρίση μια ευκαιρία;

«Η κρίση πρέπει να γίνει η ευκαιρία, διότι η Ελλάδα βυθίζεται. Οι αποσπασματικές μεταρρυθμίσεις σε περιόδους ευνοϊκής οικονομικής συγκυρίας δεν έχουν υπηρετήσει την Ελλάδα έως τώρα και οι συγ-

κρούσεις εκείνης της περιόδου δείχνουν σήμερα υπερβολικά επιεικέις».

Συμφωνείτε με την άποψη ότι τα προβλήματα της Ευρωζώνης και της Ε.Ε. θα ξεπεραστούν μέσα από την περαιτέρω θεσμική ενοποίηση η οποία θα πρέπει να επιταχυνθεί;

«Ναι, σίγουρα. Αλλά το πρόγραμμα των μεταρρυθμίσεων πρέπει να γίνει βαθύτερο και να αντιμετωπιστεί με περισσότερη φαντασία. Αυτό είναι και το θέμα της δημόσιας διάλεξης που θα απευθύνω στην Αθήνα. Η μεγαλύτερη κοινή πρόκληση για την Ε.Ε. σε μακροπρόθεσμη βάση δεν είναι η οικονομία αυτή καθαυτή - με την απαραίτητη βούληση, αυτό μπορεί να διευθετηθεί. Η μεγαλύτερη πρόκληση είναι το πώς θα μπορέσει η Ε.Ε. να διαχειριστεί τις κοινές πολιτικές της σε ένα περιβάλλον μέσα στο οποίο η ποιότητα των εγχώριων κρατικών θεσμών σε όλα τα κράτη - μέλη της ποικίλλουν σε τόσο μεγάλο βαθμό. Εννοώ εδώ την αποδοτικότητα και την προσαρμοστικότητα των εθνικών δημόσιων διοικήσεων. Η Ευρώπη πάσχει από κοινές πολιτικές οι οποίες δεν εφαρμόζονται κατάλληλα, όχι μόνο λόγω της έλλειψης πολιτικής βούλησης αλλά επίσης λόγω των τεράστιων διαφορών της διοικητικής ικανότητας. Και αυτές οι διαφορές κοστίζουν σε όρους έλλειψης οικονομικής ανταγωνιστικότητας. Ετσι, οι Ευρωπαίοι πρέπει να αναπτύξουν νέους μηχανισμούς -διαφορετικούς από τις απαξιωμένες τρόικες- για να παρέμβουν σε εθνικό επίπεδο και να ενισχύσουν την απόδοση των κρατικών διοικήσεων. Διαφορετικά, μπορεί πράγματι να μην είναι σε θέση να συμβιώσουν».

Πώς θεωρείτε ότι μπορεί να ανακοπεί το κύμα του ευρωσκεπτικισμού, ο οποίος αναπτύσσεται στους κόλπους της Ε.Ε.;

«Ο κόσμος έχει απεμπλακεί από την εθνική και ευρωπαϊκή πολιτική και υπάρχουν διαφορετικές κατηγορίες ευρωσκεπτικισμού. Ομως, μια Ευρώπη που δημιουργεί τόσο πολλούς ανέργους δεν μπορεί να περιμένει λατρεία, παρά μόνο φόβο για τις άγνωστες εναλλακτικές. Έχουμε ένα άνευ προηγουμένου ευρωπαϊκό εγχείρημα τυλιγμένο μέσα στη λιτότητα, το οποίο πράγματι έχουμε “αγιοποιήσει” σε συνταγματικό δίκαιο. Χρειάζεται να δημιουργήσουμε μια ευρύτερη πολιτική νομιμοποίηση για την οικοδόμηση της Ευρώπης. Και πρέπει επίσης να καταδείξουμε τη σημασία της Ευρώπης στα σημερινά προβλήματα: η αναβίωση του έργου “Ενεργειακή Ένωση” είναι ένα καλό παράδειγμα. Καλύτεροι οικονομικοί καιροί θα βοηθήσουν, αλλά θα πρέπει επίσης οι πολιτικοί να βρουν άλλους τρόπους -να επανασυνδεθούν με τους ψηφοφόρους τους- από τον φτηνό λαϊκισμό».

Ποια είναι η γνώμη σας; Οι ΗΠΑ έχουν χαράξει μια καλύτερη στρατηγική σε επίπεδο διαχείρισης των οικονομικών θεσμών; Υπάρχει η άποψη σύμφωνα με την οποία η ευρωπαϊκή προσέγγιση μπορεί να αποδειχθεί αποτελεσματικότερη σε μακροπρόθεσμη βάση.

«Το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο αξίζει υπεράσπισης: δουλεύει (αρκετά) μια ματιά στη Δανία και τη Σουηδία), ελαχιστοποιεί τον αποκλεισμό και παρέχει ουσιαστική νομιμότητα. Αυτό συνάδει με το εγχείρημα των Acemoglu και Robinson στο βιβλίο τους “Γιατί αποτυγχάνουν τα έθνη”. Χρειάζεται όμως να βελτιώσουμε το παιχνίδι μας στην οικονομία της γνώσης και της καινοτομίας. Εδώ χρειάζεται νέος τρόπος σκέψης και ευελιξία στον τρόπο λειτουργίας των θεσμικών οργάνων μας. Δυστυχώς, η Ελλάδα είναι πίσω από την καμπύλη: δεν διαθέτει ένα κοινωνικό μοντέλο και δεν διαθέτει αποτελεσματικούς θεσμούς. Πρέπει να εργαστεί και στα δύο επίπεδα».

[SID:9308136]

**Ο καθηγητής Kevin Featherstone θα απευθύνει ανοιχτή διάλεξη στην Αθήνα, με θέμα «Διαφορετικοί κόσμοι διακυβέρνησης;», τη Δευτέρα 23 Μαρτίου στις 19.00, σε εκδήλωση του Megaron Plus και του LSE, σε συνεργασία με το Hellenic Alumni του LSE.*